

ЗАМАН

Газета издаётся на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: zaman.smikbr.ru

Багъасы 6 сомду

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

САУГЪАЛАУ

Арсен Канокковха - «За боевое содружество» майдал

Аны эмда анга шагъатлыкъ этген удостоверенияны республиканы Башчысына бизни жерлешибиз - Россей Федерацияны Охрананы федеральный службасыны (ФСО-ну) Север-Кавказ федеральный округда Энци связь эм информация управлениясыны таматасы Николай Рябко КъМР-ни Терроризмге къжажу комиссиясыны кезуилу жыйылыуунда бергенди.

Генерал кеп болмай республикада правительстволу связь тохтадырылганлы 70 жыл толгъанына аталып къууанчлы ишле болганларын эсге салганды. «Сиз кесигизни харкюнлюк ишигизде регион бөлүмге - РФ-ни ФСО-суну КъМР-де Энци связь эм информация арасына дайым да себеплик этип тургъаныгъызны эсге алып, аскерни генералы, Охрананы фе-

деральный службасыны директору Евгений Муров сизге ма бу майдалны берирге буюрганды», - дегенди Николай Рябко, Къабарты-Малкъарны Башчысына айланып.

Арсен Канокков, анга ыспас эте: «Ол бусагъатда Къабарты-Малкъар жашнар ючюн, къаруун, кючюн аямай ишленлени барьсына да берилген саугъады. Бизни ишибизге былай бийик багъа бергенлери ючюн башчыларыгъызгъа жүрек ыразылыгъымы билдиригизни тилейме», - деп жууаплаганды.

Бэла АБАЗОВА.
КъМР-ни Башчысыны бла
Правительствосуну пресс-службасы.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны Администрациясыны Таматасыны орунбасарыны - Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны Администрациясыны ич политика жаны бла управлениясыны начальнигини юсюнден Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны

УКАЗЫ

1. Гътов Руслан Хашимовични Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны Администрациясыны Таматасыны орунбасарына - Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны Администрациясыны ич политика жаны бла управлениясыны начальнигине салыргъа.

2. Бу Указ анга къол салынган кюнден башлап кючюне киреди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы **А.КАНОКОВ.**
Нальчик шахар, 2013 жылда
17-чи июльда, №108-УГ

Жазылыу-2013

Хурметли окъуучула!

Сиз бир тюрлю сылтау бла 2013 жылны экинчи жарымына «Заманнга» жазылалмай къалгъан эсегиз, болумну тюзетирге онг барды. Июльну 25-сине дер жазылыуну жарашдырагъыз, ана тилибизде чыгъгъан газетни 1-чи августдан алып башларыгъсыз.

Жазылыуну беш айгъа багъасы - 336 сом 10 копекди.

Бизни индексибиз - 61532

Келир Универсиадаганы байрагъы Кореяда кетюрюллюкюду

2 бет

Билдирю

Алим Кешоковну хурметине атап

22 - чи июльда 10 сагъатда Нальчик шахарны администрациясыны юйюню жанында (Кешоков атлы орам, 70) КъМР-ни халкъ поэти, РФ-ни, КъМР-ни да Къырал саугъаларыны лауреаты, Социалист Урунууну Жигити Алим Пшемахович Кешоковну эсертмесини аллында жыйылыу боллукъду.

Ол аны туугъан кючюне аталлыкъды, жазыучуну эсертмесине гол къысымла да салынырыкъдыла.

Башламчылагъа - кенг жол

2 бет

Туугъан жерини топурагъын аппасы асыралгъан жерге элтгенди

4 бет

Басма Къабарты-Малкъарны юсонден

Башламчылагда – кенг жол

Башламчылык этгенлеге болушурга кереклисин россейли оноучула да айтадыла. Энци программала жашадырыладыла, федеральный ахчадан миллиарда къоратыладыла. Алай ол мадарла экономиканы айныуун терклендириуге хар жерде да себеплик этип къоймайдыла. Регионланы башчылары ол онганы хайырланмай къалган кезиуле кеп боладыла. Алай бла ол ахча артка, казнага, къайтарылады.

Къабарты-Малкъарда хал башха торлюдю. Мында гитче эм орталык бизнес аягы юсоне турур ючюн федеральный кибик, регион онганы да баруу да хайырлануладыла. Россей ВТО-га киргенли уа, ол артыкъда маъналыды.

«Гитчелеге» ахчаны къайдан алырға боллукъду?

Республиканы Башчысы Арсен Каноков – мюлк юрютууде хунери, уллу сынау да болган адам – бу ишни маъналылыгын уста биеди. Керти окъуна, республиканы экономикасы айныу, аны халкъыны къолайлыгы да анга кере боллукъдыла.

КъМР-ни Жамауат палатасыны гитче эм орталык предпринимательствону айнытууга аталган ахыр жыйылыуунда, аны председатели Пшикан Таов гитче мюлкге экономиканы тутхулугу болур ючюн не зат этерге кереклисин шарт белгилегенди. Ол анга чырмау этген сылтаула да тура этгенди: финанс ресурсланы бирлеге жолу жабык болганы, кредитлени процентлери уллулукълары, контроль этгенлени кеплюклер, сатыу-алыу рыноклагда чек салынган, уста кадрланы жетишмегенлери, администрация тыйгычла.

Кысхасы, битеу россейли регионладача сылтаула. Жаланда бир башхалык-КъМР-де къолларын къуачкълап турмайдыла. Мында 2007-2012 жылда гитче эм орталык бизнесе себеплик этиу жаны бла программаланы жарашдырып, аланы жашауда жетишми бардыргандыла. Предпринимательлеге болушуркъга 1,24 миллиард сом

чаклы бир къоратылганды. Ол санда 917 миллион сом да федеральный бюджетден.

Аны бла чекленип къалмагандыла. Бююнлюкде да республикада «2012-2015 жылда гитче эм орталык предпринимательствону айнытууну эм анга болушуну» программасы жашауда бардырылады. Улуу болмаган кредитле берюно амалы жайыла барды. Аны ючюн деп Гитче предпринимательствону муниципальный фондлары эмда кредит потребитель кооперативле къуралгандыла. Бу амал «гитчелеге» банкагда жалынчакъсызлыкъга къалмазга болушады. Регион властыланы себеплик этиулеры бла 30-гъа жуукъ кредит кооператив ишлейди. Ала къуралганды эки минден аспам займ бергендиле.

Болсада, иш кеп ахча къоранча этиуге жетсе, предпринимательле банка бармай болмайдыла. Ол заманда кредит алыуу жегиллетирге республикалы Гарантия фонд болушады. Ол поручительствону кеси боюна алады эмда банк кредитлени залог бла да жалчытады.

Улуу муратла

Ишлерин энди башлаган предпринимательлеге «къанат къатдырырға» бизнес-инкубаторла болушадыла. Ала производство мекамланы эм офислени учуз баъвала бла арендагда бередила. Нальчикде аллай учреждение къырдала деп уллулагда саналады. Анда

бююнлюкде 100-ден артык адам кеслерини энчи иели ишлерин бардырадыла. Ол саулай да 13000 квадрат метри тутады. Аны минг квадрат метринде кёрмюч зал барды. Окъутуу инновация-производство арасында уа шёндюго технология оборудованиада торлю-торлю деталланы бла узеллени юч ёлчмели юлголери къурарға боллукъду.

Бизнес-инкубаторла республиканы районларында бла округларында да къураладыла. Аладан бирлери Прохладный шахарда бла Бахсан районда жетишми ишлейди. Бахсан шахар округда уа офис-производство ара къуралганды. Жылны аягына Къабарты-Малкъарда 120 минг квадрат метре окъу полигону да болган агропромышленный бизнес-инкубатор ишлениркиди. Ол Север-Кавказ федеральный округда биринчи боллукъду. Дагыда Зольск районда да офис-производство ара ачылыкъды.

Былайда бир затны белгилерге керекди: бизнес-инкубаторлада ишлерин къураган предпринимателаны асламысы экономикагда хайыр келтирген бёлумледендиле. Промышленность эм эл мюлк сатыу-алыудан эмда халкъны жумушла бла жалчытуудан артка

къалмай айныдыла. Предпринимательлеге болушуну шёндюго программасы 2015 жылга гитче эм орталык бизнесни субъектлери чыгарган продукцияны 15 процентге кёбейтирге онг берликди деп, мурат алайды. Жаны программаны борчларындан бири – гитче эм орталык бизнесде ишленгени республиканы экономикасында урунганланы битеу саныны 33 процентине жетдиригеди. Андан сора да, аны битеулю регион продуктха къошумчулугу да 30 процентге жетер, республиканы бюджетине 2015 жылда тошерик налогланы ёлчмели 900 миллиард сомдан артык болур, деп белгиленеди (2012 жылда ол 622,8 миллион сом эди).

Биринчини аууздан

Арсен Каноков, Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы:

«Былыр Россей ВТО-га киргенди, экономика политикасын тоштер ючюн къыралыбызга энди жети жыл къалады. Бизни республиканы экономикасын айнытырык баш кюч а – эл мюлкю. Мында биз, артыкъда терек бахачылыкъда, кеп затха жетишгенбиз. Россейде ол жаны бла алчыланы санында боллугу-бузга ишксизме. Италиядан те-

рекчикле келтирип турмаз ючюн, аланы кесибизде ёсдюрюрча питомникле къуарарға керекбиз.

Конкуренция къаты барган шёндюго дуняда бек маъналы кюч – адамды. Къабарты-Малкъарны халкъы уа бурун заманладан бери да иш кёллюклеры бла айтылып келгендиле. Бизни борчбуз – алагда къыруларын, кючлерин, хунерликлерин да кеслерин, республикагда, къыралгда да таглыкъга хайырланьрға болушургдады. Бусагъатда гитче эм орталык бизнесни бардырырға къыйынды. Аны къолга алганы уллу жигитлик этгенге санарга боллукъду. Бек башы – предпринимательлеге ишлерин бардырырға чырмау этмезгеди. Биз алагда мындан ары да хар не жаны бла да себеплик этгенлей турлукъбуз».

Битеу этилген мадарланы хайырлылыкларын бу шарт да кёргозеди: 2012 жылда Къабарты-Малкъар «Регионла-тутхучу айныу» деген федеральный конкурсу «Гитче эм орталык бизнесни айныуга салган къыйлы ючюн энчи сауга» деген номинацияда хорлаганды.

«Аргументы и Факты - Северный Кавказ» №29, 2013 жылда 17-чи июльда.

Спорт байрамны жабылыуу

Келир Универсиадаганы байрагъы Кореяда кётюрюллюкдю

Орта кюн Къазанда XXVII Студент оюланы къууанч халда жабылыулары болганды. Озган Универсиада бютонда россейлини эсперинде кёнге къаллыкъды. Нек дегенде эришчулени ачылыулары эм жабылыулары бир да болмаганды къуралыуу ётгендиле эм жыйымдык командабыз жыйган майдаллары бла къараучуланы къуандырды.

Осигизге салайык, озган Универсиадада спортчуларыбыз 292 майдал алганларын. Ол санда 155 – «алтын», 75 – «кюмюш» эм алтмыш эки – доммакъ майдал. Бу кёрюмдю Студент оюланы тарыхында бир заманда бир команда да болдурмаган рекорду. Японлуда 84 майдал алып – экинчи. Кытайны командасы уа 77 майдал бла ючючю жерлеге тийишли болгандыла.

Россейлилени спортну къайсы торлюсюнде да алчыла болганларын аланы санларында Олимпиаданы, Европаны эм дуняны чемпионолары эришгендиле деп бир-бирле алай аныглатадыла. Специалистлени айтанларына кере уа, майдалланы асламысын жаш студентле алгандыла, профессионал спортчула уа хар командада болгандыла, бизникилени санлары аладан озмаганды.

Белгилеп айтырчады, Универсиаданы

къууанч халда жабылыууна эм «Муратла толган ингрилик» деген байрамны ётдюрюрге эки жыл бла жарым хазырлангандыла. Игорь Крутой къураган шоуны режиссерлары «Къазан-Арена» майданын бир уллу тепсеуле бардырган сахнага буруп къойган эдиле.

Концерт программагда белгили россейли артистле Дина Гарипова, Сергей Лазарев, Земфира эм башхала къатышандыла. Спорт байрамны сыйлы къонакларына РФ-ни Правительствосуну Председатели Дмитрий Медведев, аны заместители Игорь Шувалов эм Татарстанны биринчи президенти Минтимер Шаймиев саналгандыла.

Саулай да шоу эки сагъат барганды эм уллу салют бла бошалганды. Универсиаданы оту ёчюлгенден сора кёнге уллу шар кётюрюлгенди эм ол анга къараганлагда алгыш этгенча белгилени бергенди.

Келир оюнла 2015 жылда Юг Кореяны Кванджу шахарында бардырылыкъдыла. Къазанны мэри Ильсур Метшин ол шахардан болуп, Универсиадада майдал алганлагда бирсиледен эсе кеп ахча төлениргин алгадан окъуна билдирген эди. Бу вопрос бла байламлы федеральный бюджет да «алтын», «кюмюш» эм «доммакъ» майдалла алган битеу россейли спортчулагда 168,

84 эм 60 – мингишер сом төлеркиди.

Андан сора да, башда сагъынылган жерлеге тийишли болган Татарстанны студентлери ол республиканы бюджетинден 150, 90 эм 60 – мингишер сом аллыкъдыла. Дагыда аны юсоне Къазан шахарда жашаган спортчулагда аны мэри 130, 80 эм 50-шер минг сом берилликди.

Федеральный бюджет студентлени хазырлаган тренерлеге «алтын» ючюн - 77 600 сом, «кюмюше» - 38 400 сом эм «доммакъга» 23 200 сом бёллюкдю.

Басмагда КЪОНАКЪЛАНЫ Хасан хазырлаганды.

Оноу

Чеклени белгилегендиле

Къабарты-Малкъарны экономиканы айнытуу министри орунбасары Хасан Тимижев 16 июльда Элбрус районда туризм-рекреация жаны бла энчи экономикалы жерни къурауу юсонден бардырылган кенгешге къатышанды. Анда Элбрус эли администрациясыны, «Элбрустурист» ОАО-ну эмда «Аэротех» ООО-ну келечилери Юсенги, Четег эмда Азау жайлыкълада былай жер участкаланы чеклерин белгилегендиле. Жуукъ кезиуде алада кадастр ишле бардырылып башланьрыкъдыла, ызы бла чеклени планлары да жарашдырылыкъдыла.

Элеонора КАРШАЕВА. КъМР-ни Экономиканы айнытуу министрствосуну пресс-службасы.

КъМР-ни Башчысы

Китап басманы айнытыуға ахшы онгла къурагъаны ючюн ыспас этегиле

Басма эм асламлы коммуникацияла жаны бла федеральный агентство КъМР-ни Башчысы Арсен Канокхов республикада басма ишни айныуна ахшы онгла къурагъаны, аны хайырындан «Черкесы: воины и мастера» деген альбомча аламан китапта чыккыгъанлары ючюн ыспас этгенди.

«Черкесы: воины и мастера» деген сурат альбом быйыл апрельде басмадан чыккыгъанын эсигизге салабыз. Бу айрымалы проектти дизайнер Жанна Шогенова бла литераторла Мария эм Виктор Котлярлова жашауда бардыргъандыла. Издание «Жылыны бек иги китаплары» деген битеуроссей конкурсда бек ариу жарашдырылгъанга саналгъанды.

Конкурсну юсюнден айтханда уа, аны Россейни Китапта чыгъарычулары ас-

социациясы бардыргъанлы 20 жылдан артык болады. Аны 17 номинациясында айырылгъан изданияла Москваны тюкенлеринде сатылырга эркинлик аладыла. «Битеу кёргозюлген затла Къабарты-Малкъарны издательлери китап чыгъарыуу битеуроссей культурасына айтыл-айтмазча уллу юлош къошханларына шагъатлык этедиле», - деп айтылады агентствону башчысы, къырал эм политика къуллукчу Михаил Сеславинский къол салгъан ыспас къагъытда.

Дагъыда ол китапта чыгъарыуда бирге ишлеу мындан ары да жетишимли барлыкына ышангъанын билдиргенди.

**КъМР-ни Башчысыны бла
Правительствосу
пресс-службасы.**

КЕЛИШИМ

Энергияны аюу технологияны сингдире

КъМР-ни Промышленность эмда сатыу-алуу министрли Роман Пономаренко бла чекленген жууаплыкы болгъан «Дагкремний» обществону генеральный директору Идрисов республиканы предприятиларында энергияны аюу технологияны сингдириу жаны бла бирге ишлерге келишгенди. Идрисов ол башчылык этген компания чыгъаргъан къорккусуздук системала кеслерини ишине керек электрокюнню кюнню къарыуудан жарашдыргъанларын, видеосвязны уа радиоканал бла жибергенле-

рин билдиргенди. Аны себепли алааны осал жерде орнатылгъан предприятияда хайырларырга боллукду.

Министерствону пресс-службасындан билдиргенлерине кёре, былай оборудовани бизни республикада «Курорт Эльбрус» ОАО-ну канат жолларында орнатылгъанды. Бу система «Азау», «Кругозор» эмда «Мир» станциялары ичлерине эмда тийрелерине видео бла къараттурурга онг бередиди. Аны бла дагъыда музыка неда билдириуле берирге боллукду.

Бизни корр.

Конкурс

Сёлеше билгенлери ючюн - призле

Асламлы информация органла, жамаут эм дин организацияла жаны бла министерство билдиргенчи, «Прометей-2013» Кавказ Интернет-премияны къурау комитети конкурсха заявка алып башлагъанды. Аны журиисине эки жылыны ичинде жамаут къуллукчу эм белгили журналист Максим Шевченко башчылык этип келеди.

Ол конкурсантагъа багъа бичилгенде, ала адамла бла къалай сёлеше, бир тил таба, кеслерине ышандыра билгенлерине, ушакъны магъанасына, бир бири бла сёлешуно жорукларына тюшонгенлерине бла къалгъанларына къаралыгъын билдиргенди.

Заявкала къурау комитетни официальной сайтына 15-чи сентябрьге дер бериледиле. Андан сора жури, анга уа Север-Кавказ федеральный округну хар субъектинден

экеулен киредиле, конкурсантагы сайлауу башларыкъды. Лауреатлары саугъалау а октябрьде Пятигорск шахарда къууанчлы халда бардырыллыкды.

Быйыл 14 баш магъаналы номинациягъа дагъыда бир нечча энчи приз къошулгъанды. Ала граждан журналистикада бек иги проект, Instagramda артыкъда кеп адам жаратхан сурат эмда сетьде къуралгъан бек иги жаңаурулук акция ючюн берилдикдиле.

«Прометей-2013» конкурсну Север Кавказны Журналистлерини ассоциациясы къурагъанды. Анга къатышыуу жорукларыны юслеринден а ма бу сайтны ачып билдирге боллукду: <http://iprometheus.ru/1nachat-priem-zayavok-nakavkazskuyu-internet-prometiuy-prometej-2013>.

Бизни корр.

ПРАВИТЕЛЬСТВО

Модернизацияны жумушларын ахырына жетдирирге не зат чырмайды?

КъМР-ни Правительствосу кезулю жыйлыуунда Къабарты-Малкъарда саулык саклау сфераны модернизациянын бардыргыуда жетишимле эм кемчиликле сюзюлгенди. Аны премьер-министр Руслан Хасанов бардыргъанды.

Саулык саклау министрли орунбасары Аслан Кауфов билдиргенчи, программада белгиленген жумушла 79 проценте тамалангандыла. Битеу да бирге алагъа 2,2 миллиард сом къоратылгъанды.

Ол санда медицина учрежденияда тапландырыу ишле бардырылгъандыла, бу жумушлагъа 389 миллион сом берилгенди. 460 миллион сом багъасы тюрлю-тюрлю оборудование келтирилгенди, информатизация системала кийирилгенди. Бёлюмюно махмелерини жумушларын ким да хайырланалырга мадарла этиледиле, 43 медицина стандарт кийирилгенди.

Модернизацияны программасына тийшилиликте 26 учрежденияда ремонт ишле башлангандыла, аладан 15-си битдирилгенди. «Бусагъатха къурулушчулагъа хакълары теленгенди. Алай бытырдан кредит борч къалгъанды – 119 миллион сом», - деп билдиргенди Кауфов.

Медицина оборудованины юсюнден айтханда, 1,7 минг аппарат келтирирге белгиленди эди. Алай тюрлю-тюрлю сылтаула бла, ол санда оборудованины багъасы кётюрюлгени эмда конкурс процедура бардырылмагъанларыны хатасындан, жаланда 1,2 минг сатып алынганды. «Битеу белгиленген жумушун конкурсаны заманында бардыралмагъаныбыз ючюн тамаланмай къалгъандыла. Андан сора да, медицина учрежденияда ремонт бардырылгъаны ючюн аппаратураны салыр жер болмай турады», - дегенди докладчы.

Руслан Хасанов шёндюгю информация системалы кийириу жаны бла жумушла къалай толтурулгъанларын соргъанды. Кауфов айтханыча, подряд компания бла келишим этилген эди, алай ол кесини борчун толтурмагъанды. Аны ючюн министерство жаңыдан конкурс башлагъанды, алай ол предприятие уа Монополиягъа къажаруу службагъа тарыкъганды эмда судге бергенди. «Битеу

бу кемчиликлени хатасындан биз модернизацияны жумушларын тамамламай турабыз», - деп чертгенди Кауфов.

Премьер-министр документле тийшлисича хазырламагъанларын белгилеп, анга эс бурурга кереклисин эсертгенди. «ФАС сизни специалистлеригиз хазырлагъан документлени эки керек арха къайтаргъанды», - деп, аланы билмилерине, сынауларына эс бурурга кереклисин чертгенди.

Руслан Талович Къабарты-Малкъар модернизацияны программасын тамамлау жаны бла Россейде арха къалгъан регионаны арасында болгъанына чамланганды. «Жети ай озганды, алай алыкъа иш жеринден телмейди», - дегенди ол эмда жууаплы къуллукчулагъа аны кертер ючюн керекли мадарла этерге буроргъанды.

Кенгешде КъМР-ни Асламлы информация органла, жамаут эм дин организацияла жаны бла министрствону бытыр эмда быйылны биринчи жарымында ишине итоглары да сюзюлгенди. Мухадин Кумахов ведомствону жууаплыкыгъында болгъан газетле, теле эм радио компаниа республикада политика, экономика, социальный сфералада тюрленулеге, халкъны жарыштан проблемалагъа, культураны, миллет адет-къылыклары саклаулагъа баш магъана бергенлерин чертгенди.

Бюгюнлюкде республикада 64 асламлы информация орган ишлейди. Бытыр бюджетден алагъа 196 миллион сом къоратылгъанды, быйыл а ол тарихле иги да ёсгендиле – 412 миллион сомгъа дер. Министр ангылатханыча, ол республикалы телевиденияда бардырылгъан реформа бла байламлыды.

Келир жылдан а газетле харкун да тюрсюню болуп чыгъарыкъдыла. Дагъыда ала жаңгы компьютер программаны хайырыланып басмаланырыкъдыла, ол а аланы тыш кёрюмдюлерин ариу этеркиди.

Къабарты-Малкъарны тарыхында биринчи болуп республикалы радио кесини эфиризында (99,5 МГц) чыгъады эмда аны берилери сау кюнню барадыла. Телеканалны юсюнден айтханда уа, бюгюнлюкде ол кюнне алты сагъат ишлейди, келир жылдан аны энтта бир сагъатха кёбейтирге план барды. «Бюгюнлюкде телевиденияны ишине энчи магъана бериледи. Жууук заманда биз сау кюнню ишлеп башларга керекби», - дегенди Мухадин Кумахов.

Министерство жамаут эм дин

организацияла бла байламлыкыла къурагъа да жууаплыды. Бюгюнлюкде республикада эсепде 820 жамаут эм 176 дин организация бардыла. Къыралны жанындан алагъа тутхучулук этилди. Сёз ючюн, социальный магъаналы жамаут организацияла, конкурслагъа къатышып, проектлерин жашауда бардырырга грантла аладыла.

Дин организацияла бла иш республикалы программагъа тийшилиликте къуралгъанды. Аны чеклеринде КъМР-ни Мусулманларын дин управлениы эсхтремизме къажаруу, жаш адамланы арасында тёзомлюкню ниетлерин жайыу жаны бла уллу иш бардырады. Анга бюджетден субсидияла бериледиле, Дагъыда мусулманлагъа хаж къылырга баргъанда ахча болушлук этилди.

Тыш къыралада жашагъан бир журтлуларыбыз бла байламлыкыла къурауу юсюнден да айтханды министр. Ол билдиргенчи, бюгюнлюкде Сириядан КъМР-ге 490 адам кёчюп келгенди. Жаңаурулук акциялары, спонсор болушлукну хайырындан алагъа 16 ой сатып алынганды. Билим беруу министрство сириячы сабийлеге школада окутуучу къурагъанды. Саулык саклау министрствону башламчылыкы бла уа ата журтлуларыбызны саулыкларына хакъсыз багъылады.

Руслан Хасанов министрствону ишине иги багъа бергенди. «Сиз къыйын, жууаплы ишине тамамлайсыз. Алай газетлерибизде, телевиденияда критика бек азды. Журналистле бизге болушурга керекдиле, ансыз биз кемчиликлени, жетишмештен затланы юслеринден къайдан билликбиз?», - дегенди ол.

Сёз кадрланы юсюнден да баргъанды. «Бериулни бардырыучуланы хазырларга керекди, ансы бирде ушагъысуз затла эфирге чыгып къаладыла. Дикцияларында да эс бурурга керекди», - деп чертгенди премьер.

Хасанов журналистлени хакълары гиче болгъанын да белгилегенди. «Бусагъатда биз билим бериеуде, саулык саклауда, культурада ишлегенли айлыкларын кёбейтиу жаны бла мадарла этебиз. Сизге да арха къалырга жарарыкъ тюрлю», - дегенди ол.

Кенгешде министрствону ишине юсюнден кесини ююмун «НОТ» телеканалны башчысы Владимир Вороков да айтханды. Жыйлыуда башхала да сёлешгендиле.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

Жетишим

Залукокоже шахарны школу - эм игилени санында

Зольск району Залукокоже элини биринчи номерли мектеби «Россейни эм иги минг школу» битеуекъырл базга кыргенди, аны башчысын Джуртубайланы Аминаты уа РФ-ни Школарыны директорларыны битеуроссей союзларыны президиумларына алгъандыла.

Фахмулу окуучулагъа болушлук этиу федеральный арла къурагъан эришиуге элли мингден аслам билим беруу учреждение къатышхан эди. Алай

ара «Окуучуланы халкъла аралы «Олимп» деген олимпиадалары» атлы проектти бардырады. Аны излемлерине кёре, эришиуге бир окуу юйден бек азындан элли сабий къатышырга керекдиле, Залукокожеде аллай 101 адам болгъанды.

Энди ол сайланган минг школ хунерли сабийлени излеуде эм алагъа болушлук этиуде аралы майданла боллукдула. Зольск району Билим беруу управлениыны башчысы Лейля Ногмова

чертгенчи, былай эришиуде къытыу ол жаланда школу угъай, битеу республикада да билим беруу системаны жетишимди. Биз не заманда да фахмулу сабийлеге аслам эс бергенби, алагъа деп жарашдырылгъан энчи программа да ишлейди, дегенди ол.

Маринета БЖАХОВА.
Зольск району жер-жерли администрациясыны пресс-службасы.

Эсе тутуу

Туугъан жерини топурагъын аппасы
асыралгъан жерге элткенди

Брест Къаланы къоруулагъанладан бири - Жаппулары Тахирни - къарындашыны туудугу Жаппулары Асланбек, ата-бабаланы жерлеринден топурак алып, аны Къабарты-Малкъардан элтип, аппасыны къабырына селгенди. «Дань памяти» деген халкъла аралы автопробегге къатышып, Огъары Бахсанны башчысы Жаппулары Асланбек Къабарты-Малкъарны делегациясыны къауумунда Брестте Улуу Ата журт уруш башланганлы 72-жыллыгына аталгъан эсгеру ишлеге къатышыр ючюн баргъанды.

Архив документледен белгили болгъаныча, 125-чи жау полкун аскерчиси Жаппулары Тахир Брест Къалада 1941 жылда 8-чи июльда жоюлгъанды. Не сейри - аны ёлюгюнден къалгъан сюеклеринден ким болгъаны тохташдырылып, ол мермер плитаны тубюнде асыралгъанды. Плитаны юсюнде аны аты да жазылгъанды.

Юйорде Тахирни аты бла байламлы болгъан хар шарт да къаты сакълангъанды. Алай Брест Къалада аны къабырын биринчи жокълагъан эмда ары Огъары Бахсандан топурак элтген а Асланбек болгъанды. Ол айтханнга кёре, Элбрус районну Огъары Бахсан элини ара орамы жигитни атын журютеди. Бусагъатда Жаппулары Тахирни атын бу жерли чекчи заставагъа атауну

оноуу этиле турады.

Брест къаланы къоруулагъанладан экеуленни ёлюклеринден къалгъан сюеклени жангыдан асырауагъа аталгъан жыйылыуда селеше, Огъары Бахсан эли таматасы Элбруска да излеучюле совет солдатланы ёлюклерин тапханларыны юсюнден айтханды. Былтыр Хорламны Кюнюню аллында алтауланны, быйыл а ючюленни сюеклери жангыдан асыралгъанларын билдиргенди.

Жаппулары Асланбек Къабарты-Малкъарны жамауатыны атындан белорус халкъгъа Ата журтну къоруулачулары унутмай, алгъа дайым да сый берип тургъаны ючюн ыспас этгенди. «Улуу жигитлик этилген бу жерде - Брест Къалада - мен бушуу этгенимден сора да, жерлешим, жууугум да болган жигит жаш бла ёхтумене», - дегенди.

Мемориал комплексни администрациясыны келечилери да Къабарты-Малкъардан къонакъгъа Брест Къаланы топурагъа бла гильзаны эмда Брестни байрагъын бергенди. Ол Элбрусну тейпесинде орнатылгъанды.

Алиса ТАРИМ,

Элбрус районну администрациясыны пресс-секретары.

ЭЛ МЮЛК

«Янкой» алгъа чыкыгъанды

Чегем районда кюзюк битимлени жыйып башлагъандыла. Бу иш болжалындан кеч къалмай эмда иги атпалам бла бардырылады. Тийрени жер-жерли администрациясыны пресс-службасындан билдиргенлерине кёре, бу кюнлеге кюзюк арпа саулай да орулуп бошалгъанды. Ол быйыл 528 гектар жерге себилген эди. Битимлиги бир гектардан 27 центнерге жетгенди. «Янкой» эл мюлк предприятие бу жаны бла алчы болгъанды.

Кюзюк будайны жыйуу да тири

барады. Эл мюлк предприятияла аны быйыл 2513 гектарда ёсдюргенди. Тирлик төрт жюз гектардан орулуп бошалгъанды. Битимлиги да ал тергеулеге кёре, 38-40 центнерге дер жетгенди.

Районда алгъаракъда жашил къудору да жыйылып бошалгъанды. Аны Нартадан къауум арендатор 50 гектаргъа салган эдиле. Битеу тирлик аладан Нарткъалада консерва чыгаруучу завод сатып алгъанды.

Бизни корр.

ЖКХ

Тарифлени тыяр амалла
жарашдырыладыла

КъМР-ни Энергетика, жашау журтлакоммунальн мюлк министрствосунда жамауат советни кезиюлу жыйылыуу болгъанды. Ала Правительствоу энергочюлеге багъаланы кёторюлююн тийиуу бла байламлы ишине къарагъандыла эм анга ахшы багъаны бергенди. СКФО-ну бирси республикалары бла тенгешдиргенде Къабарты-Малкъарда энергочюлеге багъала учуздла.

Андан сора да, жыйылыуда 2013 жылда кеп фатарлы юйлени тынгылы ремонтун бардыруу бла байламлы жангы болумлагъа эм республиканы предпритияларын бла организацияларын 2013-2014 жыллада кюз эм къыш кезулеге хазырлауу бла байламлы соруулагъа къаралгъандыла, деп билдиргенди башда сагъынылган министрствонун пресс-службасындан. Энергетика, жашау журтла-коммунальн мюлк эмда тариф политика министрли күүлугъун толтурган Борис Балаговну айтханына кёре, кюз артына эм къыш хазырлануу ишлени барыуна кёре, озган жылдача, быйыл да жылуу беруу кезуу къуралууу бардырылгъанды деп айтыргъа боллукъду эм уллу тыйгъач болмагъанлай ётер деп ышанырчады.

Жамауат советни келечиси Анатолий Аталиков айтханнга кёре, халкъ аспламаны ичинде хайырланган коммунальн жумушла ючюн жыйылган борчланы,

артыкъ да суу ючюн, заманында телерге кереклисини юсюнден ишни тири бардырыгъа деп предложение айтханды. Ол проблема элде терек эм тахта бажчаланы сууарыгъа тошгенде бек эсленди. Адамланы борчлары уа сууну сау кюнню берип турурча онг бермейди.

Хайырланган суулары ючюн кезиюуде хакъны телеп туруу амалтын адамла суу бла жалчыхан предпритиялары ишлерине чырмаулыкъ саладыла. Сууну жер тубюнден алыр ючюн ишлетген насослары кюйдюрген хакъны телерге окъуна ырысых жетишмейди. Аны хатасындан сууну графикке кёре берирге тошеди.

Быйыл болум бир жанын да ыразы этмейди. Ол себепден адамланы коммунальн жумушла ючюн жыйылган хакълары телуеуу бла байламлы куйууларын ёсдюрге керекди, - дегенди Жамауат советни председатели Александр Колесников.

Жамауат советте киргенле жашаукоммунальн мюлкеге контроль этуу бла байламлы Регион араны ишине иги багъа бергенди. Ол кеси да озган жыл РФ-ни Президенти В.Путинни май айда чыкыган указларына кёре къуралган эди эм баш борчуна коммунальн комплексде ишлеген организацияла адамланы алларында борчларын толтургъанды.

Х. АЗРЕТОВ.

Шимал Кавказ
кюн сайын

Юй орунла нек табымайдыла

Къарачай-Черкес Республиканы башчысы Темревланы Рашид къулдукъчулагъа бла депутатлагъа муниципалитетде кеп сабийли юйорлеге жер юлюшле беруу къалай бардырылгъанын тинтигиз деп буюргъанды. «Озган жылны май айындан башлап юч эм андан да кеп сабийлери болган юйорлеге республикада хакъ алмай жер юлюшле берирге керекди деген закон къабыл этилген эди. 791 юйор аллай жер юлюшле алыргъа сойгенлерин билдирген эдиле, участкалары уа аладан жаланд 56-сы алып къалгъанды. Ол бек азды», - дегенди Темрезу улу, республиканы парламентине этген посланияны бла селешгенди.

Республиканы башчысы бир-бир муниципальн къуралуулары оючулары иесиз жерле жокъдула дейдиле, бир-бир элде кертиси бла да аллай проблемала бардыла, алай эсе да: «Башха статистика да барды. Айтылган кезиюу ичинде башха ишлеге 1158 жер юлюш берилгенди. Башхача айтсакъ, кеп сабийли юйорлеге жер табылмайды, башха ишлеге уа барды», - дегенди Темрезу улу.

Чеченни врачлары - Израильде

Чеченни оючулары медиклерини Израильде стажировкаларын андан ары бардырадыла, деп билдиргенди республиканы саулыкъ сакълау министри Шахид Ахмадов журналистлеге. Аны айтханына кёре, жууукъ кезиюде «Ассаф Араф» деген медицина арагъа иерге врачланы экинчи къаууму къуралгъанды. Гинекология акушерледен, неонатологладан эм реаниматологладан къуралган биринчи къауум Израильде июльда башланган юч ыйыкълыкъ стажировканы бошагъанды.

Докторланы стажировкалары Россейни Жигити Кадыров Ахмат хажи атлы регион жамауат фондну эм израильчи предприниматель Аркадий Гайдамакны болушукълары бла бардырылады.

Тахтала ёсдюрге итинулук

Келе турган жылда Къалмукъну Ички-Бурулкъ районуна шёндюге тийишли теплица комбинатны биринчи жарымын хайырлануу берликдиле, деп билдиргенди ИТАР-ТАСС-ны корреспондентине районну башчысы Сергей Базиров. 5 гектар жерде жыл сайын 3 минг тонна чакълы бир тахта кёгет ёсдюрге план барды. Биринчи объектни багъасы 650-700 миллион сом боллукъду.

700 жангы ишчи жерлери боллукъ «Феник» комбинатны ишлеуно 2022 жылда бошар мурат барды. Теплицада 30 гектар жерде къуралгъандыла. Предпритияда районда жашагъанладан сора да, Къалмукъну къырал университетини эл мюлк факультетин бошагъанла ишлерикдиле.

Проект озган жылда РФ-ни Регионларын айнытуу министрствосу къурап бардыргъан муниципальн проектлени Битеурсей конкурсунда алтын майдалгъа тийишли болгъанды.

Аслам мирзеу сакълайдыла

Волгоград областны битеу 33 районунда да тирлик жыйуу башлангъанды. «Быйыл мирзеулук битимлени тирлиги 2,8 миллион тонна болур деген оюм барды», - дегенди. ИТАР-ТАСС-ны корреспондентине бу жерли Эл мюлк министрствода.

Мирзеулук битимле, кеп къалмай, 1,9 миллион гектар жерде ёсдюргенди. Шёндюге дер 200 минг тонна мирзеу уулгъанды. Орта эсеп бла хар гектардан 27 центнер будай жыйылады. Быйылны планында уа хар гектардан 30 центнер будай жыйыргъа деп айтылады, дегенди ведомствода.

Регионда ахыр 20 жылны ичинде бек тирлиги 2008 жыл болгъанды. Ол заманда областда 5,3 миллион тонна мирзеу жыйылган эди.

Автобуслар - Белоруссиядан

Келе турган жылда Астрахань область Белоруссиядан уллу автобус-

ладан 50-син аллыкъды. Аны юсюнден ИТАР-ТАСС-ны корреспондентине губернатору пресс-службасында билдиргенди.

«Астраханьпассажиртранс» предпритияны генеральн директору Игорь Калаткинни айтханына кёре, ол машиналары сатып алуу автобус паркны шёндюге тийишлисича къуаргъа онг берликди. Ол эски машинала бек тозурагъандыла: моторлары халкъла аралы экологияны излемлерине келишмейдиле, андан сора да, ала асыры таушулудыла. Жангы автобусланы «Астраханьпассажиртранс» берликдиле. Паркны жангыртуу бек алгъа 2008 жылда бардырылгъанды, ол жол компания 67 машинаны сатып алгъан эди. Шёндюге предпритияда 167 машина барды, ол санда къыулулагъа эм арбачыкълар бла журюгенлеге деп алаша топлю 5 ЛиАЗ-ла.

Сатыу-алуу майданла
къурайдыла

Дагыстанны оючулары шахарлада бла районлада сатыу-алуу майданла къурайдыла, эплиле кеси товарларын, ортакъсыз, халкъгъа учуз багъала бла сатывла деп. Аны юсюнден ИТАР-ТАСС-ны корреспондентине сатыу-алуу эм тыш экономика байламлыкъланы министрствосунда билдиргенди. «Хар жыл сайын Рамазан ай бошалгъанда базарлада даурла кеп боладыла. Анга сейр этерча да туюлду: адамла байрамга хазырланадыла, алай эсе да, кёпле, аш-азыкъ товарлагъа сурам уллу болгъанын кеслерине тап хайырланып, багъаланы бек кётюредиле. Халкъны учуз продуктла бла жалчытыр эм продуктлары багъаларына къошул сатыуу ортакъланы ишлерин азайтыр муратда министрство муниципальн къуралуулары жерлеринде сатыу-алуу ишле бардырырча майданла къуаргъа керекди, гитче бизнесни субъектлери кеслерини продуктларын кеслери сатарча онгла къурап, деген предложениены бергенди. Аллай майданла къурала бардыла.

Байламлыкълар тохташдырыр
умутлудула

Ингушетия теплица мюлклени къуаргъа биригип ишлерге Азербайджанны чакъыргъанды. Аллай предложение бла селешгенди шимал кавказлы республиканы правительствосуну башчысы Муса Чилиев эки къыралны предпринимательлери къатышып бардырылган бизнес-форумда.

Ингушетияны жеринде теплица мюлклени къуаруу азербайджанлы бизнесменлеге онг берликди РФ-ни территориясында тахта кёгетле ёсдюрюп, аланы чекледен ётдюре юрешмей, тюзюлеу Россейни рынокларына тапдырыргъа, - дегенди Чилиев. Аны айтханына кёре, республика Россейни иги айныган регионларын бир туюлдула, алай эсе да, мында иги онгла бардыла бизнесни айнытырча промышленностьда, эл мюлкде да.

Темирлени ичинде - сейф

Дондагы Ростовда эски темир цехныкъланы ичлеринде 9 уголовный иши бла сейф табылгъанды, деп билдиргенди ИТАР-ТАСС-ны корреспондентине РФ-ни областьда МВД-сыны пресс-службасында. Ол ишлени 2010-2012 жыллада Ставропольну Промышленность районуна Россейни МВД-сыны 3-чю номерли следственный бёлюму бардыргъанды. Ишле ауурла болмагъанлары себепли, бардырылмай тохтатылган эдиле. Россейни МВД-сыны - Ставрополь крайда Баш управленийны къулдукъчуларындан ишчи къауумну ийгенди Дондагы Ростовка, битеу болуулары тинтип, тюзю къалай болгъаны тохташдырыргъа деп. Къулдукъчулары аллай кемчиликни этген оючула низамлыкъланы бла къаты жууагъа тартылгъандыла, ишлеринден эм ич ишлени органларындан окъуна да къысталыргъа боллукъдула, деп айтхандыла Россейни МВД-сыны Ставропольда Баш управленийны пресс-службасында.

ДАТА

Черек кьозгъалыу

Журтубузну бек ариу жерлеринден бирине - Чирик кёлге - жете баргъанлай, онг жанында уллу таш барды. Ол бетон мурдоргъа орнатылып, Черек ауузуну къалаууруча сюеледи. Жолоучула алайда тохтаидыла, аны юсюнде жазуулары окуйдула, къатында суратха тюшедиле.

Нек салынганды таш бу ариу ёзенде? Жыйырманчы ёмюрню ал жылларында, Россейде капитализм айнй баргъаны бла байламлы байланы бла жарлылары аралары бютюнда бек айырыла башлагъандыла. Алайсыз да жерлери аз болгъан адамлары кьолаллары осалдан-осалгъа айланады. Ол артыктыкыны кётюралмай, Черек тарында уллу кьозгъалыу болгъанды.

Ола неден башланганды? Онтогузуну ёмюрню экинчи жарымында Кавказ комитетни онуу бла Къара-Сууну, Догъуатны, Бабугентни, Ташлы-Таланы агъачлары Малкъар обществогъа берилгендиле. Къара-Сууну агъачы Малкъар

Жанхотланы Бекирбий бла Бийберт.

правлени жерлери аз болгъан тау эллилени хар бири да агъачны хайырларыгъа эркинликлери болурча ону этгенди. Терк областны бла Ставрополь губернияны кьырал мюлк управлениыны 1890 жылда 14-чю муртда этген отчётунда былай айтылады:

- Ол агъачла, Терк областыны башха агъачла-

жер юлюшле аладыла. Жанхотлагъа Бабугент тииресинде Къара-Сууну агъачы жетеди. Аз-аздан адамла ол ишге ыразы болмагъанларын билдирип башлайдыла. 1912 жылда Котляровская-Нальчик темир жолну, Къашхатауда бла Жемталада агъач жаргъан заводлары кьурулушлары башланадыла. Аны бла байламлы агъачны магъанасы да ёседи.

Жанхотлары агъачны кьолгъа этгенден сора къалауурла да саладыла, кеслеринден эркинлик болмай, кишиге агъач бермей тебирейдиле. Ёмюрледен бери да хайырланып тургъан жерлерине бир адам ону этгенин халкъ сыймейди. Анга да жашаргъа керекди, юйле-журтла ишлерге. Кьурулушка керек агъачны, отунуу анадан аладыла.

Жангы иеле халкъгъа керек тенгли бир агъач берип тургъандыла. Алай ала низам излегендиле. Хар ким агъачны кеси сыйгенича кьырып бармай, бир мардасын да билирча. Терекле кесилген жерлеге уа кеслери зыгытла орнатхандыла. Болсада: «Табийгъатны агъачына кимни да ону этерге не иши барды?» - деп адамла аны унамагъандыла.

Алай бла дагъыда агъачны бийлегенден сора да, Огъары Малкъардан Нальчикке келген улоу жюрюген оркуну да бегитендиле эм алайны айлангандан хакъ алып башлайдыла. Ола адамлары бютюнда бек кьозутады. Жанхотлары бла малкъарлылары аралары амангъа кетеди.

Бир жол Шкантида Этчеланы Кьурман, Туура-Хабладан Гюзюланы Жаубатыр, Кюнлюмден Занкышыланы Гитче, Четгенден Уяналаны Хажы-Батыр, Фардык-

дан Киштиканы Кичи ёгюз арбала бла Къара-Суугъа тебирейдиле. Экинчи кюн арбаларына отун жоюклеп, агъачдан бери чыккъанлай, агъач къалауурла быланы аллары тыядыла. Даулаша келип, экилери да туйюшедиле. Отуннга келгенлени ёгюзлерин сыйырадыла, кеслерин тутдыла. Ол ингриде окуна хапар элге жетеди.

1913 жылда 20-чы июльда Малкъар ауузундагы элде жыйлыула боладыла. Алада этилген онуугъа кёре уа 22-чи июльда кьозгъалыу башланады. Бек алгъа Шкантидан 250-300 адам чыгады. Алагъа Туура-Хабладан 300-ге

ланы Магометни, аладан сора да, юч жыйырма адамны тутадыла.

Ала была эдиле: Оракъланы Мамуш, Шукаланы Шыйых, Нёгерланы Мисир, Какъланы Шабат, Таукенланы Нанькъ, Башийланы Исмайыл, Эфендиланы Къайсын, Башийланы Шепшо, Мамайланы Батий, Къарчаланы Абдул, Иттиланы Шауай, Таумурзаланы Какку, Фрийланы Кажок, Токъуйланы Оразбатыр, Къарабашланы Кичибатыр, Герийланы Туумакъ, Хучиналаны Огъурлу, Османланы Чууа, Османланы Омар, Нёгерланы Мырзабек, Бёзюланы Мухаммат, Бёзюланы Хасан, Хуболланы Хажы-

Сораланы Мырза.

ры бийлеген агъачны эллилеге кьоядыла. Иш кеси да 1916 жылда бошалгъанды.

Жамауат агъачны бийлеген Жанхотланы Шаухалны жашлары Кьумукъ, Къазий, Бекирбий, Бийберт эдиле. Ахыргы кьозгъалыудан сора Тюркге кёчюп кетеди. Кьумукъ революциядан сора Огъары Малкъарда ауушханды. Аны эки жашы, эки да кызы бар эдиле. Тенгиз урушдан сора Америкагъа кетип, анда жашап тургъанды. Залимхан Уллу Ата журт урушка да къатышханды. Андан кёп аскер саугъала бла къайтханды. Кисловодскеде жашап тургъанды.

Къазийни юй бийчеси Орусбийланы Махайны кызы Шама эди. Аланы эки кызылары болгъанды. Аталары ауруп ёлгенди.

Бекирбий Мысакаланы Къызынуу алгъан эди. Аланы бир жашлары болады. Кеси уа кёчюнлюкню аллында Малкъарда ауушханды.

Черек кьозгъалыуу кезиунде Огъары Малкъарны старшинасы Мамайланы Голойну жашы Рамазан эди. Эл аны ол кьулукъгъа эки кере, 1912-1913 жыллада, айыргъанды.

Кьозгъалыуу башчыларындан бири Сораланы Мырзаны сёзюне халкъ иги тынгылагъанды. Дебери жюрюген адам эди. Революция хапарла жайыла башлагъан заманда, бу энтта да адамлары кьозгъаргъа боллукъду деп, уу берип ёлтюргендиле.

Хучиналаны Алий эфендин да халкъны сейрин кьоруулагъанладан бири болгъанды. Революциядан сора тутулгъанды. Ташкентде ёлгенди.

Черек кьозгъалыу керек заманда халкъны бирикгенин, кеси сейрин кьорууларгъа бирча сюеллигин кёргозгенди. Бабугент бла Чирик кёл ортасында орналгъан таш да анга шагъатды.

ОСМАНЛАНЫ Хыйса.

Мамайланы Рамазан.

черекни сол жанындады. Тардан чыккъан жерден башлап Холам черегине дери жетеди. Эки минг десятинден артыкды.

Промышленность айнй баргъаны къадар, агъачны магъанасы да уллу бола башлайды. Аны алгъаракъ ангылагъанла, агъачны бийлеп тебирейдиле. XIX ёмюрню 90-чы жылларында Кавказ администрацияны органдарына тарыгъула барып тургъандыла. Жарсыугъа, аланы жанындан бир тюрлю болушлукъ этилгенди.

Алай 1897 жылда Терк областны

рыча, энчи иеликде бир заманда да болмагъандыла, хар ким да аланы хайырлары тургъанды.

Кьырал министрни келчиси уа аны юсюнден ачыкъ айтханды: «...Черек бла Чегем сууларыны жагъаларында хар ким да хайырланган агъачла адамладан сыйырылып, кьырал мюлкню жер-жерли управлениларына ётдюрюлселе керекдиле».

Багъачлагъа иелик этип тебирейдиле. XIX ёмюрню экинчи жарымында Россейде крепостной эркинлик кетириледи. Кьулларын эркин этген малкъар бийле

Мысакаланы Люца бла Жанхотланы Бийберт.

жууукъ, Кюнлюмден да 250 адам кьошулады. Башха элледен да кьошула, кьозгъалыу гъа къатышханлары саны эки мингден атлайды. Саууту болгъан - сауут бла, болмагъанла балтала, сенекле бла чыгъадыла.

Малкъаргъа бара, ариу элибиз Бабугентден ётгенлей, Чирик кёлге жетмей ёзен барды. Жанхотлары алайда тюкен тутхандыла, терек бахчалары болгъанды. Аны бегитир акъылда ала, Малкъар черегине дери узунлугу 656 сажна, бийиклиги метр бла жарым болгъан таш хуна ишлетген эдиле. Кьозгъалыу гъа къатышханла тюкенни кюйдюргендиле, хунаны да бузуп, ташын черекге куйгъандыла.

Жанхотланы адамлары къачып агъачда бугъадыла, бирлерин Нальчикке кьуугъунна гъа жибередиле. 25-чи июльда Владикавказдан 500 адамдан кьуралган аты аскер келеди. Кьозгъалыуу башчылары Хучиналаны Алий эфендини, Сораланы Мырзаны, Мокъаланы Хажы-Мырзаны, Оракъ-

Бекир, Тетуланы Хутуй, Таулуланы Байсолтан, Мисирланы Мухаммат, Гюзюланы Батча, Бапыналаны Ийналукъ, Токъуланы Омар, Нёгерланы Хатуу, Улбашланы Кочибатыр, Тогузаланы Баттал, Тогузаланы Оразай, Бёзюланы Шамил, Бёзюланы Татау, Бёзюланы Бийнёгер, Бёзюланы Таукъан, Бёзюланы Харун, Хуболланы Хажы-Осман, Хуболланы Абусалам, Хозаланы Жумамакку, Гюзюланы Кока, Хыбийланы Мырзабек, Къудайланы Токай, Токъуланы Къаншау, Хозаланы Осман, Тогузаланы Даулет, Биттуланы Къонакъ, Шауаланы Къубадий, Бегиланы Эсенбай, Къарчаланы Эдик, Бёзюланы Эдик.

Кьозгъалыуу башчыларын 3-4 кюнден, кьалгъанларын а бир суткадан жиберген эдиле. Алай ол аны бла бошалып къалмайды: иш сюдге бериледи. Ол заманда жамауатны атындан ёкюллюкню халкъбызда аты айтылгъан жашларындан бири Шаханланы Басият эди. Бу иши юсюнде ол къаты кюрешгенди. Аны хайырындан Жанхотла-

АНГЫЛАТЫУ

Коммунальный жумушланы багъалары къалай эмда не ючюн тюрленедиле

Ток эм газ ючюн башха жумушладан эсе кеп хакъ теленген муниципальный кьуралыулада 1-чи июльдан коммунальный телеулени ёсюлери 15 процентте дериде жетерикди, сау жылга тергегенде уа - ала 7,5 процентни тутарыкъдыла. Инфраструктура бла байламлы ишле Россей Федерацияны субъектлерини оноуларына неда муниципальный иеликке берилген аскер шахарчыкълада эмда 2012 жылны декабрине коммунальный жумушла ючюн тарифле тийишли регионда тохташхан орта эсеинде эсе 2 кере аслам болган жерледе да коммунальный жумушланы багъалары бютон бек кетюрлюрге боллукъдыла.

Коммунальный сферада тарифлени тап халга келтируону шендююк системасына кере, жумушланы багъаларына кышууну индекслерини чеклерин федеральный ара тохташдырады. Жылыуага, чыракъга, сууга, газга ахыр багъаланы уа ре-

1-чи июльдан башлап битеу регионлада да электроэнергияга, газга, жылыуага эм сууга тарифле орта эсе бл 12 процентте ёсгендиле. Алага жылны башындан угъай, ортасындан кшошулганын эсе алсакъ, коммунальный телеулени ёсюлери 6-7,5 процентни тутардыла.

гила власть органла кеслерини норматив актларында белгилейдиле. Ала, федеральный ара салган чекден чыкмай, коммунальный жумушла бла жалчытхан хар предприятяга тарифле тохташдырадыла эмда хар шахарга, элге керек болган ресурсланы тергейдиле.

Коммунальный жумушланы багъалары кеп тюрлю шартлагъа кере боладыла: юнюне этажына, кчачан ишленгенине, аны жашау этерге тап болганына бла кьалгъанына, кеп фатарлы юйде жашагъанлары битеулю ырыскыларында кимге къалай бир юлюш жетгенине кере. Дагыда хар фатарда энчи эм битеу юйде саулай да эсеплеучо приборла болгъанлары бла болмагъанлары

эсге алынады. Нек дегенде ала жокъ эселе, хайырланылгъан газ, жылыуу, суу ючюн хакъ регион власть органла тохташдыргъан мардалага кере алынады.

Андан сора да, коммунальный жумушланы багъалары ала бла жалчытыуучуга, ол толтурган производство эм инвестиция программалага, жумушланы кеси багъаларына кере да боладыла. Тарифле ресурсла бла жалчытыуучу хар организацияга аны тийишли коммунальный ресурслага, ол санда сууга, жылыуага, электричествога, газга этген кьоранчлары тергейли, алай тохташдырыладыла. Ол кьоранчла хар организацияда да бирча болмагъанлары багъамды. Сетьлени уонлулуклары, обору-

дование къаллай бир энергияны кьоратханы, производствону амаллары, хайырланылгъан отлукну багъасы эмда ол не тюрлю болгъаны, хайырланыучулары саны (хайырланылгъан жумушланы ёлчечи) - ма быладыла тарифлени бла телеулени ёлчелеринде башхалыкъны сылтаулары.

Коммунальный жумушла жашауда бек магъаналыдыла, аны себепли аламы хар ким да хайырланырча этерге керекди. Аны ючюн деп кьорал тарифлеге кеси оноу этгени, коммунальный предприятялары кьоранчларына контроль бардыргъаны бла кьалмай, кьолайсыз юйорлеге да социальный адрес болушлукъ берiuно мадарларын да этеди. Коммунальный жумушлагъа кьоранчла юйорюне неда жангыз кеси жашагъан адамны битеу файдасыны 22 процентинден аслам эселе, ала, социальный кьоруулаууу органларына барып, субсидияга кьагытла жарашдырып, ЖКХ-ны жумушлары ючюн

хакъ телерге кьыралдан болушлукъ алырга керекдиле.

Кьыралны Президентини оноуу бла инфраструктура монополиялары тарифлери 2014 жылдан башлап аны алында жылда инфляция кьаллай бир болгъанына кере тюрленерикдиле. Ма алай оноу 5 жылны сакъланыркъды. Правительство тергеулени жангы амалын жарашдыргъанды. Анга кере, хайырланыучу жалаанда тамамланган жумушла ючюн хакъ телерге керекди. Мындан ары уа тарифлени юслеринден оноу этилген заманда, хайырланыучулары оюмлары эсге алынмай кьаллыкъ туйюлду. Кьыралны тарифле бла байламлы оноуларыны ачыкълыгын ючлендирир мулат бла Тарифле жаны бла федеральный службада, инфраструктуралы монополиялада бла регион энергетика комиссиялада хайырланыучулары советлери кьураллыкъдыла.

Басмагъа **ТЕКУЛАНЫ Хауа** хазырлагъанды.

ЭТНОГРАФИЯ

Ата-бабаларыбыз къалай жашагъандыла, неге ийнангандыла?

Саусузну багыу

■ Заманы озуп, селешалмай турган сабийни аммаларыбыз, баш тебен айландырып, кьыл кепюрден (тылшыуа кепюрден) сууга кьаратып, ётюргендиле.

■ Таулу кьызланы чачлары узун, кьалны да болуу ючюн, кьарт аммаларыбыз мант ашагъыз, деп юйретгендиле.

■ Ёсе турган сабий кьызга кек сохан ашарга кьоймагъандыла. Заманы жетгинчи бишерикди деп (рано созрелет).

■ Тамагы неда ёпкелери ауругъан адамга борсукъ жауда бий чабакны (форель) биширип ашатхандыла.

■ Кесекле тийген саусузга теке жауун сыртна кьагып болгъандыла. (Муну сакъ этерге керекди).

■ Саулукъга кьарагъан билмилли кьарт аппала, кьарт аммала кьаны азайып ауругъанга кьоз (орех грецкий) ашатхандыла, кьызыл суу, лёкку суу (ит бурун), айран ичиргендиле. Кьаны азайган адамга уа мурса хьчинни бергендиле.

■ Сабийи болмагъан тиширыуну танг эрттен ач кьарангылай сылап болгъандыла аммаларыбыз.

■ Тери ауруу болгъанлары Бзынгыда эм башха жерлебинде гара сууларыбызда жуундуруп, сау этип болгъандыла.

■ Баш ауруу болгъандан (гипертония) кьартык алгъандыла. Ол кьан ийюду. Кююшден, алтындан, бек жютю гитче ийнечиги бла кьан ургъулары болгъандыла. Аны бла адамны мангъалайына, кьаш ортасына жетиргендиле. Андан кьаны бир кесек кетерге кьойгъандыла. Анга кьартык алгъан, дегендиле.

■ Анам: «Онжыллыгъымда, башым ауруп, бир кере кьартык алдыргъан эдим да, андан бери башым кьыйнамагъанды.

Игисагъан, бусагъатда аллай бир амал болса эди», - деп термиледи.

■ Сюеги сынган, чыкыгъан адамны аны жерине уста сала билген кьартларыбыз кеп эдиле. Шендю да бардыла.

■ Жиян кьапхан адамны жарасын эмип тюрюргендиле неда сыкыгъан этгендиле. Кьобарга кьоймагъандыла. Айрандан ичалгъаны тенгли бир ичирип жукълатхандыла.

■ Кьоян ауруу (эпилепсия) тутхан адамны кьолуна сууукъ темир тутдургъандыла. Аузуна кьашыкъны кенглигине салгъандыла, тилин кьапмасын деп. Кьатында тиширы болса, кьарангы этер ючюн, жыйрыкъ этеги неда ботасы бла ауругъанын бетин жапханды. Тили артына тамагына кетсе, бармаклары бла тилин чыгаргъандыла.

Аммаларыбыз быллай юйретгендиле

Кьарт аммаларыбыз айтханга кере, адам бир кьыйынлы неда бушуулу кюнюнде, сёз ючюн, жууукъ адамы ауушуп, кеси кьайгылы болмай, ашамай, ичмей турады. Тамагындан ашсуу энмей, ачуудан тыкъл болуп кьалырга боллукъду. Тамагы тутулуп, аш-азыкъ ашайлмай кьалады. Тамагындан суу окьуна энмей ёлюрге боллукъду.

Алай болмаз ючюн, кьарт, эсли адамла аллай кьыйынлыгы болгъанын, сойсе-соймесе да, ашатхандыла. Кьоншу-жууукъ да аллай кюнде адамга сакъ болгъандыла. Аны ючюн: «Кьууанчны, бушууну да чеги барды», - деп халкъда алай жюрюйду.

■ Анам Гюрюкяны Хажы-Мырзаны кьызы Хазинер айтханга кере, таулу тиширыула сапыны окьуна кеслери этгендиле. Ылыбытаны (лебеда) кьайнатып, кюп, жау да кьошуп, аламанат, кьаптыра, миялача, бир жанындан кьарасанг, бирси жаны кереюне,

алай сапына этгендиле. Аны бла жууулган быстыр чыммакыакъ болуучу эди, дейди.

■ Таулу тиширыула, кече-кюн демей, ишлеп турмагъандыла. Ала, бирде жыйылып, кеслерине байрам кьурагъандыла. Алай жыйылуулага не эр кишини, не сабийни кшомагъандыла. Эт, хумжу, чонондор неда мурса хьчинле этгендиле. Аламанат малкьар-кьарачай халыуала да биширип, кеслерин сыйлагъандыла.

■ Таулулада хант кьанганы артында олтуруп, тишлерин кьозгъагъан адет болмагъанды. Туюп кекирген адам билмисизге, кьарауаша саналгъанды.

■ Бурунгу таулу тиширыула аш юйде жарылган неда аз сынган адырны, бютонда алгыш этип, боза ичген голпанны неда мойюню тутмагъандыла. Сынган сауутну, ырыслап, юйде жюрюторге жарамайды, дегендиле.

Обур кьатында

■ Бурун ёмюрледе угъай, ал кезулеге дериде окьуна тау элдеде обур кьатына бар эдиле. «Обур кьаршысына ёч болуу» деп, нарт сёз да бошдан тутмагъанды. Ала, кече киштик неда бёрю кьапха кирип, соймеген адамларын кьыйнап болгъандыла. Аллай тиширыуну элдеде билген, таныгъан да этгендиле. Таулу акьыллы адамла обурга ышекли болсала, кюндюз аны кьатына барып, сыртын ышыгъан кибиб этип: «Кече мени нек тынчайтмайса?» - деп сорсала, ол экинчи алагъа тиймегенди.

Жауун жаудурган

■ Жауун жаумай бир ауукъ заманын турса, кьартла, кьой кесип, аны кьазанлада суу бюнунда биширип, аммала локумла этип, эллиле кеслерин сылап болгъандыла. Сабийле ышекленди, атланы жуундургъандыла. Аллахдан: «Жауун бер!» - деп тилегендиле. Жауун жаумай

турган шендю жыллада окьуна кьартла, сабийлеге атланы, ышекленди Балыкъга. Хьзаны сууна неда Черекге этип жуундурсагъыз а, дегендиле.

Кюн тутулса

■ Кюн тутулса, кьаты таууш этген адырланы, кьанжалланы алып, дауур-хахай этгендиле, кюнге айландырып, дырэн жыйгъан, кьарысузга неда бир бирге болушханга алай айтып болгъандыла. Эр кишиле ишлей турганлай, аланы юй бийчелери айран, бишген эт, локум, кими хьчин, гьржын келтирип, ишчилени сыйлагъандыла.

Изеу жыйгъан

■ Таулулада изеу жыйгъан адет болгъанды. Биреу бир уллу ишни кьураса, сёз ючюн, чалгы чалгъан, юй ишлеген, дырэн жыйгъан, кьарысузга неда бир бирге болушханга алай айтып болгъандыла. Эр кишиле ишлей турганлай, аланы юй бийчелери айран, бишген эт, локум, кими хьчин, гьржын келтирип, ишчилени сыйлагъандыла.

Жууукълукъ

■ Сют бла байланган жууукълукъ кьан жууукълукъ эсе бек жюрютюлюп болгъанды. Эри эркинлик бермей, андан ырызлыкъ алмай, тиширыу башха юйорюне сабийине ёшюн сютон ичирмегенди. Нек дегенде хар бир тукъум бла да соймегендиле жууукълукъ жюрюторге. Магъанасы ол болгъанды ансы, тиширыу эркинлик бермегенден туйюлду.

Юйретну

■ Хьли этген сабийге уллайгъан адам угъай, башха тиширыу, эр киши да, мени сабийим, аны сабийи демегенлей, тырман этип, тап юйретирге эркинлиги болгъанды.

УЛБАШЛАНЫ Саняит.

Жангы амал

Наркологла уручу терапияны хайырланадыла

■ КьМР-ни Саулукъ сакълау эм курортла министрствосуну пресс-службасындан билдиргенлерича, Кьабарты Малкьарны наркология диспансеринде врачла реабилитацияны жангы амалларын кийиредиле. Алага кере, энчи хар пациент кюн сабын бир сагъатын багыу-производство мастерскойлада урунурукъду.

■ Инструкторланы башчылыкъларында эр кишиле уллу эм гитче шинтикле ишлерикдиле, тиширыула уа болшычалада кийилген халатла тигерикдиле. Пациентле барысы да бу башламчылыкъны кьабыл кегендиле, нек дегенде аланы кёбюсю алгъа кеслерини усталыкъларында жетишимли эдиле. Наркодиспансерни реабилитация бёлюмюнде битеу да 55 жер барды, аладан отузусу кече-кюн да кьалырга эм жыйырма беши - кюндюзюк стационарда турурча. Мастерскойлада уа жыйырмагъа жууукъ адам ишлерикди.

■ Диспансерни баш врачы Олег Пашевкин белгилегенчча, уруну терапияны берючу - аман кьылкьыладан кьутулурга излеген адамга болушургады, ол кеси жумушну тамамларга онгу болгъанын ангылатыргады. Жамауат да аллай инсанлагъа аланы толу жашауга кьайтырга итинулюклеринде болушурга хазыр болса игиди, дейди ол.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

ФУТБОЛ

«Насып бизни жаныбызга туююл эди»

Нальчкни «Спартагы» Футболну миллет лига-сыны ючюнчю турунда Санкт-Петербургда ол жерли «Динамо» бла ойнаганды. Матч 0:0 эсеп бла бошалганды. Тюбешиуну биринчи жарымында спортчуларыбыз кьонакбайланы кьабак эшиклерине кысып тургандыла. Алай андан магьана чыкмаганды.

Экинчи таймда уа оюн башха жанына бурулган эди. «Спартакны»

Пресс-конференция:

Матчдан сора журналистле бла бардырылган ушакьда Нальчкни баш тренери **Тимур Шипшев** эсеп бла ыразы болмаганын билдиргенди.

голкипери Цыган бир да болмагачна аламант ойнаганды. Бир кере топ кьабак эшиккени чыпынына окуна тийгенди.

Белгилерчады, матчны ахырында судья «Динамога» пенальти береди, аны бла «Спартакга» юйлерине юч очко алып кьайтырга онг чыгады. Болсада топ тюзюней биягы кьабак эшиккени чыпынына барып тиеди. Аны бла судья тюбешиуну бошалганына белгини береди.

ахырында Короновну пенальтийни уруп, топ кьабак эшиккени чыпынына тийгени команданы бек жарсытханды. Экинчи жол насып бизни жаныбызда

Тимур Шипшев.

ларына ыразы болганын билдиргенди.

- Бир очко командабызны мындан арысында иги ойнарга келлендириге керекди. Алай топланы уруп кьабак эшиккени ичине кийирмесек, алгьа атламыбыз боллук тую-

Борис Журавлев.

цада болумубуз да турленир,- деп чертгенди ол.

Оюнда бу футболчула ойнагандыла: «Спартак-Нальчик»: Цыган,Засеев, Овсиенко, Тимошин (Джудович, 67), Гарбуз, Коробов, Чеботару, Руа, Аверьянов, Сирадзе (Гошов, 66), Медведев. «Динамо»: Самохвалов, Васильев (Сурков, 67), Кудинов, Костин, Гилолаев, Кирсанов, Мельник (Маркелов, 81), Фёдоров, Егоров, Сушкин (Акимов, 85), Ильин.

Сары карточкаланы Аверьянов, Овсиенко, Васильев, Кудинов, Коронов, Медведев, Сурков, Гилолаев алгандыла.

Чемпионатда башха командада былай ойнагандыла: СКА-Энергия - Торпедо М 0:0, Енисей-Арсенал Т 1:3, Сибирь-Мордовия 4:2, Уфа - Балтика 3:2, Химик Дз-Луч-Энергия 1:0, Нефтехимик-Алания 1:2, Шинник - Салют Бл 0:0

Келир оюнуу «Спартак» 23-чю июльда кеси майданында Владикавказны «Аланиясы» бла бардырылкъды.

Х. АЗРЕТОВ.

КТО

Аманлыкьны сюрген, аманлыкьдан ёлор

Бараз кюн кече Терроризмге кьажуу миллет комиссияны КьМР-де операция штабына Бахсан районда Исламей элде юйледен биринде республикада аманлыкьчы кьауумга киргенле жыйылп турганларыны юсюнден информация келгенди.

Сагьынылган органы башчысыны оноюу бла эрттенде 6 сагьатда операция

эди. Аны ауурлугьу юч килограмм тротилге жетеди змда ичи дубель чюйледен толу эди. Ол алайда окуна чачылыгына кьоркьуу уллу болганы ючюн взрывотехникле аны юйно ичинде атыргандыла.

РФ-ни ФСБ-сыны КьМР-де Управлениясында болган информацияга кёре, жокь этилгенле республикада бир кьауум аманлыкь

башланганды. Право низамны сакьлаучула ол юйно тийресин кьуршалагандыла, жууук журтлада жашагьанланы тышына чыгаргандыла.

Мекямны ичинде букьганланы кимле болгьанларын тинтиу ишле бардырылган кезиуде ала право низамны сакьлаучула от ачандыла, ол санда автоматладан да. Алайда башланган атышыну кезиунде төрт аманлыкьчы ёлтюрюлгенди.

Юйно тинтгенде, взрывотехникле эки автомат, глушителери бла керох, гранат, окьла тапхандыла. Андан сора да, аманлыкьчыла кеслери хазырлаган чачдырыучу зат да бар

ишге кьатышхандыла. Ол санда быйыл 13-чю июльда патруль-пост службаны полициячыларына чабууллукь этгенди. Аны кезиунде эки полициячы ёлтюрюлген эди. Андан сора да, ала республикада терактла хазырлагьанлары да белгили болганды.

Ол кюн окуна кюндюз 10 сагьат 30 минутда Исламейде КТО тохтатылганды. Энци операцияны кезиунде мамыр адамланы, право низамны сакьлаучулары арасында да ачыгьан жокьду.

Бусагьатда атышыу болган жерде операция-тинтиу ишле бардырыладыла.

Бизни корр.

-Топну сетканы ичине кийире билдирге керекди. Аны алай эталсала эди, эсеп башха тюрю боллукь эди. Оюнуу

болур,- деп белгилегенди Шипшев.

«Динамоу» баш тренери **Борис Журавлев** матчдан бир очко алгьан

юлду. Ол проблеманы кетерир мурат бла биги чабууллукьда ойнаган Акимовну алгьанбыз. Аны келиуюу бла турнир табли-

СКАЙРАНИНГ

Ачабайланы Илиясны жангы рекорду

Бызынгыда 12-чи-14-чю июльда скайранингден Россейни Кубогуну бешинчи этапы бардырылганды. Эришулге кьыралны онбир регионундан спортчула кьатышхандыла.

РФ-ни жыйымдыкь командасыны санында эм кючлюге саналган Ачабайланы Илияс бу жол финишге 45 минутха келгенди. Ол керюмдю былтырдан беш минутха азды. Аны команда-сындан жашла Виталий Шкель - экинчи, Атабийланы Азамат ючюнчю болгандыла.

- Мен кьыш- жаздемей, жаруу этерге кюрешеме. Сыртымда ауур жоюгом бла таулада кёп кере болурга тоушгенди. Бу жол кереклисича формада туююл эдим. Болсада хорлагьаныма кьууанам, дейди Илияс.

Тышырыулары арасында Оксана Стефаншина (Сочиден) - биринчи, Надежда Королятина

(Красноярскеден) - экинчи эм Валерия Меркурьева (Санкт-Петербурдан) ючюнчю жерлеге тийишли болгандыла.

Биринчи жерлени алганлага, грамоталадан бла майдалладан сора да, «VENTO» компаниядан альпинистлеге керек снаряженияла алырча сертификатла бергенди. «Без-

енги» альплагерь да кеси энци саугьала этгенди.

Черек району администрациясыны башчысы Темиржанланы Махти районда альпинизм бла кюреширге суйген иги кесек адам болганын айтханды. Аны себепли юч спорт школдан биринде секция ачарга кереклисин чертгенди.

Чемпионатны кьурарга болушханлары ючюн Россейни Альпинизмден федерациясы битеуросей жамауат организацианы президенти А. Волков Темиржанланы Махтиге эм бу ишни бардырырга жууаплы болганлага ыразылыгынын билдиргенди.

Бизни корр.

Статистика

Россей кьартая барады

Бу жол кьайгылы демография статистиканы Урунуу эм социальный жаны бла кьоруулау министрствосу билдиргенди. Бизни кьыралыбызда жыл санлары кёп болгьаны бла байламлы ишлялыкь адамла аздан-аз бола барадыла.

Министерствону башчысыны орунбасары Алексей Вовченкону айтханына кёре, урунуу жыл сандан озган, энди солуу пенсия алырга заманлары жетген адамланы саны 2006 жылдан теби-

реп кёбейгенди эм 2012 жылда 32,4 миллионга жетгенди, ол а халкьны 22,7 процентиди (графикке кьара). Россейни хар сегизинчи адамына (халкьны 13 процентине) 65 жылдан кёп болады.

Халкьла аралы оюмга кёре уа, 65 жылдан кёп жыл санлары болганла жамауатны 7 процентинден кёп болсала, ол миллет кьарта саналады. Аны бла бирге шендю пенсиячыла асламдыла 16 жыллары жетмеген сабийледен эсе.

Ма бухалда турленир (миллиарды бизни кьыралыбызда халкь (барляны адам)

Урунуу жыл санлары жетмегенле (16 жыллары толмагьанла)	31,87	26,33 T	24,25 T	22,84 T	21,52 A
Урунуу жыл санлары толгьанла	82,56	88,34 A	90,16 A	88,75 T	87,86 T
Урунуу жыл сандан озганла	22,44	29,78 A	29,35 T	30,16 A	32,43 A

Жууукь жыллада пенсиячылары саны бухалда кёп бола барлыкьды (Урунуу министрствону прогнозу)

СУРАТЭПОД

Деменгили Доммай

Доммай тау кесилиги бла бек ариуду. Аны башын ёмюрлюк кьарла басыпдыла. Жыл сайын тийресинде солургьа мингле бла туристле, кьаячыла келедиле. Бирле тёлпесине ёрлейдиле, башхала тамашалыкьыга кьарап, этегинде айланадыла, лыжа спортну суйгенле уа, учуп, зауукьлыкь табадыла.

Тау кёл башлыды, аны ёмюрлюк бузла басканы ючюн кьарачайлыла атына дагыда Акьсаута, дейдиле. Тауну бийиклиги 3910 метриди, этегинде уа Алибек черек бирде шох, бирде кьутуруп саркьады. Акьсаутаны башындагы ёмюрлюк бузла иги кесек жерни аладыла.

ХОПАЛАНЫ Марзият.

Нарт сёз - акьып сёз

Билимсиз кюн жарыгьын кёрмез

Кьуш уя бийикде болур, Тау гелеу кийикден толур. ***	Сокьур кёз кюндюз кюн кёрмез. ***	ёрлер, Зар адам кьоншусун да сёгер. ***
Тамырсыз терек сюелип турмаз, Аман адам тюз жолну бармаз. ***	Кьарангыны кёзю жокь, Ишлегенни кьарны токь. ***	Тауукь жумуртхадан кьаз туумайды, Иги жаш аманлыкьны кьуумайды. ***
Осал кьама хьяр да кесмез, Билимсиз кюн жарыгьын кёрмез. ***	Гакьк таш сындырмаз, Ай да жер жылтызмаз. ***	Чилле суукь санынга ётер, Чанчхы сёз а жанынга жетер. ***
Тау череги саркьгьанын кьоймаз, Гёбел алаша жол кьоратмаз. ***	Бий бла ойнагьан башсыз кьальыр, Жерде урунмагьан ашсыз кьалыр. ***	Кьарары болгьан палахдан кьутулур, Аллайсыз зинданнга бек терк олтуур. ***
Таш жолда туюкь ызын кьоймайды, Бушуу салгьан жара сау болмайды. ***	Кючюк итлингиз этер, Жаш а бирде тентирер. ***	Тал женгилди бек чалгьы сапха, Тузлу суу жарамаз суусапха. ***
Кьууанч келсе юйге - бери: Мудахлыкь бол бизден кери! ***	Кючюк итлингиз этер, Жаш а бирде тентирер. ***	Чапхыч ат чариште барын озар, Эринчек минип узакьгьа созар. ***
Жоргьа ат бел аурутмаз, Жол кьоратхан кеч болмаз. ***	Аман кьатыннга кюн кьаргьышдан башланьыр, Ушхуууру уа кьоншулада бошалыр. ***	Кюн таягьы суукь этмез, Асыл а кёлюнге тиймез. ***
Суу талыштак от тиргизмез, ***	Тешикли гьыбытда айран тохтамаз, Жюрюмегенни жолу кьорамаз. ***	Басмагьа ТУУДУЛАНЫ БОРИС хазырлагьанды.

Кьабарты-Малкьар Республиканы Асламлы информация органла, жамаут эм дин организацияла жаны бла министерствосу, КьМР-ни Журналистлерини союзу, «Адыгь псалъэ», «Кабардино-Балкарская правда», «Заман», «Советская молодежь», «Горянка» газетлени, «Ошмахо», «Нур» журналланы редакцияларыны, «Кьабарты-Малкьар» ВТК-ны коллективлери КьМР-ни сыйлы журналисти **АРИШЕВ Нурғали Хизировичге** аны юй бийчеси **АФАУНОВА Нюся Хабаловна** ёлгени бла байламлы бушуу этип, кьайгьы сёз береди.

Кёрмюч

Москваны музейи - Нальчикке

Москваны Востокну халкьларыны музейи бизни ара шахаргьа «Дракон и феникс» деген ат бла кёрмюч келтирилди. Ол, КьМР-ни Миллет музейинде (Горький атлы орам, 62) 24-чю июльда ачылып, 28-чю августха дери барлыкьды.

Соруулары болгьанла бу телефонла бла сёлешсинле: 77 - 68 - 80; 77 - 39 - 42.
Хош келигиз!

Ыйыкьыга гороскоп

22-чи июльдан
28-чи июльгьа дери

Кьочьарла.

Кючюгюзню жангы ишлеге бурсагьыз игиди, бардыралмай иште тирелип тургьандан эсе. Керек болгьан ишлеге бараз эм орта кюнде эс буругьуз. Солуу кюнде хар кимге да тап тюшюрорча ишлерге кюреширкисиз. Халкь бла бирге шахар (эл) паркны кир-кипчикден тазаларгьа чыгьыгьыз.

Танала.

Ыйыкьны ал кезиунде жангызлай оюмлап ишлерге итинсегиз иги боллукьду, кьауум адамла бла кюрешгенден эсе. Орта кюн юйге керек затны сатып алыргьа да жараулу кюндю. Ыйыкьны экинчи жарымы уа хар жаны бла да игиди.

Эгиле.

Бу жол сиз эс жыйып ишлеркисиз, кесигиз окьуна да сейир этерча. Кьатыгьыздагыла намысыгьызыны бек бийикге кётюрлюкдоле. Сиз солуу кюнде окьуна иште берилкисиз, ол жуукьларыгьызыны кьууандырмаса да.

Айрычабакьла.

Бу ыйыкьны баш кюню жангы жашуу кьууаргьа жараулу кюндю: заман жетгенди этген муратыгьызга жетдирмеген ишлени кьуюкь, кьолгьа файда келтирилк ишлени алыргьа. Орта кюнден ары кючюгюзню-кьарьуугьузну жыйып, алгьа итиниркисиз.

Асланла.

Эсигизде болмагьан тюбешиуле неда иш бла байламлы жолуучулукь, сейирлик жолну ачарыкьдыла. Геуюрге эм бараз кюнде кьатыгьыздагыла сизге кьажау туурогьа боллукьдула, этген муратыгьызга жетер ючюн, иги кьыйналыгьа тюшеркиди. Ыйыкьны ахыры сизге тап кезиудю.

Кьызыла.

Ыйыкьны биринчи жарымында болум жараулу кезиудю, алай эсе да, айнуу сиз суйгенча боллукь туйюлдю. Бараз эм орта кюнде оноучу бла тюбеширге боллукьсуз - ычындырмагьыз насыбыгьызыны. Солуу кюнде юйюрге бериллик кюндедиле.

Базманла.

Эсигизде окьуна болмагьан затны юсюнден предложение этеркидиле. Сёз ишни тюрлендирюню юсюнден барлыкь болур. Башха шахаргьа неда кьыралгьа барыргьамы тюшер. Ол тюрлениуле не жаны бла да хайырлы боллукьдула.

Акьырапала.

Ыйыкь иги кезиу боллукьду ахыр кюнде тынчлыкьыгьызыны алгьан халла кьайдан чыгьыгьанларын билирге. Бараз эм орта кюнде ачаны чексиз кьоратынуу тохтатыгьыз. Солуу кюнде тышына чыгыгьыз, бирегизге фотокамераны да алсыгьыз, бир сейир затха тюбел кьалыргьа боллукьсуз.

Садакьчыла.

Шёндю кючюгюз тауланы жерлеринден тепдирирге окьуна жетер дерчады. Жетишимликни шарты кюч неда логика угьай, психология болгьанын билгиз. Кьатыгьыздагыла аныгьай билгенигиз кючден да, логикадан да кьарылууду.

Текемююзле.

Баш эм геуюрге кюнде иги кюнде туйюлдюле. Ызыланган жолла бла жюрюрге кюрешигиз. Орта эм байрмы кюнде практикалы ишлени тамамларгьа жараулу кезиудюле. Ыйыкьны ахырында кесигизге ышаньу не иште да жетишимликте эптиркиди.

Суукьуйла.

Ыйыкьны аллы эм ахыры иште кётюрлюрге эм ача кьоллу болургьа жараулу кезиудюле. Геуюрге кюнден башлап орта кюнге дери уа жетишимли боллукьсуз деп айтырча туйюлдю. Ол кезиуде иш бла байламлы даулашла боллукьдула.

Чабакьла.

Баш эм геуюрге кюнде жангы затланы терк сезеркисиз эм аланы ишигизде иги хайырланалыкьсыз. Орта эм байрмы кюнде эсли эм тёзюмлю болугьуз. Солуу кюнде кючюгюз-юйдегизге бла бирге болсагьыз да аман туйюлдю.

УЧРЕДИТЕЛЬЛЕ: КЬАБАРТЫ-МАЛКЬАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИ БЛА ПРАВИТЕЛЬСТВОСУ

<p>Баш редактор АТТАЛАНЫ Жамал</p>	<p>ТЕЛЕФОНЛА: Редакторну приёмный - 42-63-01. Баш редакторну орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 42-66-85. Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.</p>	<p>Номерге графикте кёре 19.00 сагьатда кьол салынады. 20.00 сагьатда кьол салынганды</p>	<p>РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:</p>
<p>РЕДКОЛЛЕГИЯ: БЕППАЙЛАНЫ Муталип (баш редакторну орунбасары), КЬОНАКЬЛАНЫ Хасан (баш редакторну орунбасары), ТЕКУЛАНЫ Хауа, ТОКУМАЛАНЫ Хусейн, ТОКЬЛУЛАНЫ Борис (жууаплы секретарь).</p>	<p>Регистрация номер —Н—0066. Индекс - 51532 Газетни басмагьа КьМР-ни Асламлы информация органла, жамаут эмда дин организацияла жаны бла министерствосуну компьютер службасы хазыр этгенди. Газет "Тетраграф" ООО-ну типографиясында басмаланганды. Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 33</p>	<p>ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЬАРГЬАНЛА: Мокьаланы Зукура - дежурный редактор; Кетенчиланы Зульфья - жууаплы секретарьны орунбасары; Бийчеккуланы Жаннета (1, 2, 3, 4-чю бетле), Зезаланы Лида (9, 10, 11, 12-чи бетле) - корректорла. Тиражы 2660 экз. Заказ № 1850</p>	<p>360000, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 5 электронный почтасы: elbor_50@mail.ru</p>